

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО**

УДК 378.14: 004: 811.11

Шестопал Ольга Володимирівна

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЗНАНЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗАСОБАМИ МУЛЬТИМЕДІА**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

**дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук**

Вінниця – 2011

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, м. Вінниця.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України
Гуревич Роман Семенович,
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла
Коцюбинського, Інститут математики, фізики і технологічної
освіти, директор, м. Вінниця.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Морська Лілія Іванівна,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка, кафедра англійської філології
інституту іноземних мов, завідувач кафедри, м. Тернопіль

кандидат педагогічних наук,
Ігнатова Олена Миколаївна,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського, кафедра германської та
слов'янської філології, старший викладач, м. Вінниця

Захист відбудеться 18 травня 2011 р. о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 05.053.01 у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського за адресою: м. Вінниця, вул. Острозького, 32, 2-й корпус, зала засідань.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського за адресою: 21100, м. Вінниця, вул. Острозького, 32.

Автореферат розіслано “15” квітня 2011 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

А.М. Коломієць

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність і доцільність дослідження зумовлені сучасними вимогами до професійних знань майбутніх учителів іноземної мови, які мають володіти високим рівнем інформаційної культури, здатні орієнтуватися в друкованих і електронних іншомовних джерелах інформації, систематизувати й інтерпретувати одержані під час читання професійні відомості.

Інтенсивний розвиток засобів мультимедіа за останні кілька років та їх активне використання в навчальному процесі вже привели до деяких змін у системі освіти, що торкнулися не лише її структури, методології й технології процесу навчання, а й її стратегічної орієнтації. Нині актуалізується розробка підходів до використання дидактичного потенціалу засобів мультимедіа в розвитку особистості студента, розкриття його креативності, формування в нього здібностей до альтернативного мислення, підвищення якості навчання.

Саме тому в процесі модернізації всіх рівнів освіти в Україні першорядною нині є проблема впровадження засобів мультимедіа в навчання, розробка особливих моделей і концепцій, нових підходів до формування професійно-комунікативної компетентності студентів, що припускає оволодіння ними складними комунікативними вміннями й навичками, формування адекватних умінь у нових соціальних структурах, знання культурних норм і обмежень у спілкуванні, орієнтація в комунікативних засобах, освоєння ролевого репертуару в межах даної професії.

Ефективне розв'язання вказаного завдання пов'язане з педагогічним обґрунтуванням кореляції кращих методів традиційного навчання й мультимедійних технологій, із формуванням дидактично доцільного інформаційного освітнього середовища, в якому провідне положення займає викладач – висококваліфікований фахівець, який володіє необхідними знаннями, вміннями і навичками в галузі використання засобів мультимедіа.

Різні аспекти інформатизації навчального процесу розглянуті такими науковцями, як А.А. Андрєєв, В.Ю. Биков, Д.О. Богданова, І.Є. Булах, Р.С. Гуревич, А.М. Гуржій, І.Г. Захарова, М.І. Жалдак, А.А. Жолдак, М. Кастельс, В.І. Клочко, Г.О. Козлакова, А.М. Коломієць, В.М. Кухаренко, І.І. Мархель, Ж.А. Меншикова, Л.І. Морська, Є.С. Мусхелашвілі, Є.С. Полат, І.В. Роберт, П.І. Сердюков, С.О. Сисоєва, О.В. Співаковський, О.М. Спірін, Ю.В. Триус, А.В. Хуторський, Ю.А. Шрейдер, Б.І. Шуневич та ін. Обґрунтовані цими науковцями загальні принципи й методологічні установки створюють базу для розкриття можливостей засобів мультимедіа у формуванні професійних знань студентів з іноземної мови. Проте, мало досліджені теоретичні основи інформаційно-комунікаційного навчання, дидактико-педагогічний зміст засобів мультимедіа розкритий недостатньо, у викладанні іноземних мов мало використовуються спеціалізовані педагогічні програмні засоби.

Електронні джерела, в тому числі INTERNET, нині відкривають доступ до необмеженої кількості автентичної професійно орієнтованої інформації іноземною мовою, що підтверджує правомірність розгляду читання текстів за фахом як одному з найважливіших завдань навчання іноземної мови у ВНЗ. Засоби мультимедіа використовують відмінні від звичайної книги способи кодування і декодування інформації та відповідно інші схеми розуміння, більшою мірою орієнтовані на зорові образи, форму і колір. Розробка і використання електронних навчальних матеріалів є адекватною відповіддю на вимогу часу «навчати інакше».

У той самий час проблема розроблення та використання вузькоспрямованих педагогічних програмних засобів, що мають на меті формування професійно-комунікативної компетентності в читанні традиційних друкованих і електронних текстових матеріалів, залишається невирішеною.

Сукупність розглянутих чинників визначає актуальність і доцільність даного дисертаційного дослідження.

У результаті аналізу теорії і практики навчання професійних знань майбутніх учителів іноземної мови у педагогічних ВНЗ нами були виявлені **суперечності** між:

- зростаючими вимогами до володіння іноземною мовою майбутніх учителів іноземної мови і недостатнім рівнем сформованості професійних знань в значній кількості студентів;

- високим лінгводидактичним потенціалом педагогічних програмних засобів і недостатнім використанням їх у практиці навчання іноземної мови;

- особистісно орієнтованим навчанням і тенденцією зниження кількості аудиторних занять;

- між наявністю належної технічної бази у педагогічних ВНЗ, накопиченим величезним освітнім потенціалом інформаційних ресурсів з іноземних мов і їх недостатнім затребуванням у навчальних цілях;

- між обширною інформацією про використання INTERNET-технологій і засобів мультимедіа у навчальному процесі з іноземної мови і відсутністю науково обґрунтованої методики навчання у ВНЗ із використанням мультимедійних та INTERNET-технологій як чинників підвищення ефективності навчання іноземної мови.

На підставі пошуку шляхів подолання названих вище суперечностей ми сформулювали **проблему дослідження**: яка ефективність застосування засобів мультимедіа в підготовці майбутніх учителів іноземної мови?

Відповідно до виявлених суперечностей і сформульованої проблеми була визначена **тема дослідження**: *«Формування професійних знань майбутніх учителів іноземної мови засобами мультимедіа»*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до плану реалізації основних положень законів України „Про освіту”; „Про загальну середню освіту”; Національної доктрини розвитку освіти в Україні; Державної програми “Вчитель”; Концептуальних засад розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в Європейський освітній простір; Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти (освітня галузь “іноземні мови”), інших нормативних документів та тематичного плану наукових досліджень Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського і є складовою таких тем: «Теоретичні та методичні основи створення і використання мультимедійних електронних навчальних комплексів» (наказ МОНУ № 654 від 16.11.2005 р.), «Створення освітнього середовища для підготовки педагогів засобами інформаційних технологій» (протокол № 8 засідання кафедри інформаційних технологій та інноваційних методик навчання від 6.02.2008 р.), «Застосування мультимедіа у процесі вивчення іноземних мов у педагогічних університетах» (протокол № 6 засідання кафедри іноземних мов від 20.12.2006 р.). Тема дисертації затверджена на засіданні вченої ради Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол № 1 від

27.08.2003 р.) і узгоджена з Міжвідомчою Радою з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології НАПН України (протокол № 8 від 26.10.2004 р.).

Мета і завдання дослідження

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати, визначити й експериментально перевірити педагогічні умови ефективного використання засобів мультимедіа для формування професійних знань майбутніх учителів іноземної мови.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати стан підготовки майбутніх учителів іноземної мови засобами мультимедіа.

2. Розробити й обґрунтувати модель формування професійних знань майбутніх учителів іноземної мови засобами мультимедіа.

3. Обґрунтувати й експериментально перевірити педагогічні умови формування професійних знань майбутніх учителів іноземної мови засобами мультимедіа. Розробити критерії оцінювання рівня професійних знань майбутніх учителів іноземної мови.

4. Розробити й експериментально перевірити методичні рекомендації та інші дидактичні матеріали стосовно застосування засобів мультимедіа у процесі формування професійних знань майбутніх учителів іноземної мови.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що підготовка майбутніх учителів іноземної мови засобами мультимедіа буде ефективною за дотримання таких педагогічних умов:

– спрямованість мультимедійних педагогічних програмних засобів на моделювання в навчально-виховному процесі соціального й матеріального змісту фахової діяльності;

– забезпечення проблемності змісту застосування засобів мультимедіа й автентичних дидактичних матеріалів мережі INTERNET у формуванні професійних знань майбутніх учителів іноземної мови;

– налагодження партнерської, діалогічної, інтерактивної комунікації засобами мультимедіа в навчально-виховному процесі та самостійній роботі майбутніх учителів іноземної мови.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів іноземної мови у педагогічних вищих навчальних закладах.

Предмет дослідження – педагогічні умови ефективного застосування засобів мультимедіа для формування професійних знань майбутніх учителів іноземної мови.

Методи дослідження:

теоретичні: теоретико-критичний аналіз праць філософів, педагогів, психологів, методистів, учителів, а також офіційних документів з актуальних проблем освіти, лінгвістичної, психологічної, педагогічної, психолінгвістичної, лінгводидактичної літератури з теми дослідження, чинних програм, підручників, навчальних посібників; вивчення та узагальнення перспективного педагогічного досвіду (моделювання навчального процесу) з проблем підготовки студентів у педагогічному ВНЗ України, застосування інформаційно-комунікаційних і педагогічних технологій; аналіз навчальних планів, програм, навчальної і методичної літератури для обґрунтування особливостей застосування засобів мультимедіа в процесі формування фахових знань, умінь і навичок майбутніх учителів іноземної мови;

емпіричні: педагогічне спостереження, бесіда, анкетування, інтерв'ювання, аналіз усних та письмових думок і висловлювань студентів; експериментальна перевірка (констатувальний і формувальний етапи педагогічного експерименту)

педагогічних умов ефективного використання засобів мультимедіа для формування професійних знань майбутніх учителів іноземної мови; математичні й статистичні методи обробки результатів дослідження, котрі використовувалися під час вивчення особливостей формування професійних знань, умінь і навичок майбутніх учителів іноземної мови і застосовувалися для інтерпретації результатів педагогічного експерименту.

Дослідно-експериментальна база дослідження: дослідження проводилося на базі Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, Житомирського державного університету імені Івана Франка, Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, Хмельницького національного університету. В дослідно-експериментальній перевірці брало участь 423 студенти і 17 викладачів.

Етапи дослідження. Дослідження здійснювалося в 2003-2010 рр. за трьома етапами.

Перший етап (2003-2005 рр.) – вивчення стану проблеми на сучасному етапі; аналіз літератури (психологічної, педагогічної, методичної, психолінгвістичної) з проблематики; аналіз наявних педагогічних програмних засобів для навчання іноземних мов; визначення вимог, що висувуються до мультимедійних педагогічних програмних засобів, максимально забезпечують оптимізацію навчального процесу; виявлення психолого-педагогічних можливостей використання мультимедійних технологій у навчанні іноземних мов; проведення передекспериментального зрізу, діагностування навичок аудіювання й говоріння англійською мовою, виявлення рівня технологічної грамотності студентів.

Другий етап (2006-2008 рр.) – розроблення моделі навчального процесу, заснованого на інтеграції традиційних й мультимедійних технологій і ресурсів; організація експериментального навчання з метою формування комунікативних і технологічних професійних знань, що забезпечують зростання професійно-комунікативної компетентності випускників інститутів (факультетів) іноземних мов.

Третій етап (2009-2010 рр.) – продовження експериментального навчання; уточнення чинників, що впливають на формування необхідних професійних знань; організація самостійної роботи студентів у процесі вивчення іноземних мов з використанням засобів мультимедіа; проведення експериментального зрізу з метою виявлення ефективності запропонованої моделі навчального процесу, оформлення тексту кандидатської дисертації.

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження полягають в тому, що:

– *вперше обґрунтовано та визначено педагогічні умови формування професійних знань майбутніх учителів іноземної мови засобами мультимедіа (спрямованість мультимедійних педагогічних програмних засобів на моделювання в навчально-виховному процесі соціального й матеріального змісту фахової діяльності; забезпечення проблемності змісту застосування засобів мультимедіа й автентичних дидактичних матеріалів мережі INTERNET у формуванні професійних знань майбутніх учителів іноземної мови; налагодження партнерської, діалогічної, інтерактивної комунікації засобами мультимедіа в навчально-виховному процесі та самостійній роботі майбутніх учителів іноземної мови);*

– *розроблено й обґрунтовано модель формування професійних знань*

майбутніх учителів іноземної мови засобами мультимедіа;

– *уточнено* критерії оцінювання рівня професійних знань майбутніх учителів іноземної мови;

– *подальшого розвитку* набула методика застосування засобів мультимедіа в процесі формування професійних знань майбутніх учителів іноземної мови.

Практичне значення дослідження. В навчально-виховний процес упроваджені методичні рекомендації, складені дисертантом, а також мультимедійні педагогічні програмні засоби, спрямовані на інтенсифікацію самостійної роботи студентів щодо вивчення іноземної мови, формування їхніх комунікативних компетентностей; використані критерії ефективності засобів мультимедіа, що є необхідною умовою успішного вивчення не лише іноземної мови, а й будь-якого іншого навчального предмету; експериментально доведено результативність моделювання комунікативних ситуацій з урахуванням вербального і соціокультурного рівнів аудіювання й говоріння англійською мовою.

Результати, одержані в дисертаційному дослідженні, можуть знайти використання в процесі складання навчальних планів підготовки вчителів іноземної мови, навчальних програм, підручників і навчальних посібників, педагогічних програмних засобів, розроблення методичних матеріалів, що забезпечують навчально-виховний процес у педагогічному ВНЗ.

Проміжні та кінцеві результати дослідження **впроваджено** в навчально-виховний процес Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка № 10/65 від 21.10.2010 р.), Житомирського державного університету імені Івана Франка (довідка № 551 від 26.11.2010 р.), Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка довідка (№ 0060/01-30/32 від 10.01.2011 р.), Хмельницького національного університету (довідка № 59/774 від 15.09.2010 р.).

Матеріали дисертації можуть бути використані в навчальному процесі інших педагогічних ВНЗ, на курсах підвищення кваліфікації та перепідготовки фахівців, а також у середніх загальноосвітніх школах I-III ступенів і професійно-технічних закладах.

Особистий внесок здобувача. Основні наукові результати одержані особисто здобувачем; у статті, опублікованій у співавторстві з М.Ю. Кадемією, автору належить опис використання соціальних сервісів Веб 2.0 і Веб 3.0 та Веб-сторінок у вивченні іноземних мов.

У методичних рекомендаціях, опублікованих у співавторстві з М.Ю. Кадемією, дисертантом розроблено тестові завдання з англійської мови, створено електронний зошит для самоконтролю знань та їх статистичної обробки.

Апробація результатів дослідження здійснювалася на міжнародних науково-практичних конференціях «Теоретичні та методичні засади підготовки фахівців у професійних навчальних закладах технічного і художнього профілю» (Львів, 2004), «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми» (Вінниця, 2004, 2008, 2010); «Гуманізм та освіта» (Вінниця, 2008); «Проблеми освіти у Польщі та в Україні в контексті процесів глобалізації та євроінтеграції» (Житомир, 2009). Результати дослідження обговорювались на засіданнях кафедри інноваційних та

інформаційних технологій в освіті Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, наукових конференціях викладачів, аспірантів і студентів Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (2003-2010 рр).

Публікації. Основні результати дослідження опубліковані в 12 наукових і науково-методичних працях. У тому числі 8 статей у провідних наукових фахових виданнях, 7 з них – одноосібні, 2 статті в збірниках міжнародних конференцій, 2 методичні рекомендації.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків і списку використаних джерел. Основний текст дисертації викладено на 169 сторінках. Ілюстративний матеріал представлено в 6 таблицях на 3 сторінках і 15 рисунках на 6 сторінках. Список використаних джерел становить 229 найменувань, з них 10 іноземною мовою. Додатки на 48 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність і доцільність обраної теми дослідження, визначено мету, завдання, сформульовано гіпотезу, схарактеризовано його об'єкт, предмет, методи наукового пошуку, наукову новизну та практичне значення добутих результатів, наведено відомості про апробацію результатів дослідження та впровадження їх у практику.

У першому розділі – **«Теоретичні засади використання мультимедійних технологій у фаховій підготовці вчителя іноземної мови»** – обґрунтовано потребу у використанні мультимедійних технологій у фаховій підготовці вчителя іноземної мови, описано розроблену структурно-функціональну модель формування професійних знань майбутніх учителів іноземної мови засобами мультимедіа.

У педагогічній літературі прийнято, в основному, говорити про знання, а не про інформацію. Стосовно співвідношення цих двох понять є різні точки зору. На думку багатьох авторів (Т.Г.Коваль, Л.І.Морська та ін.), які характеризують процес людського пізнання з різних сторін: знання – виключно з гносеологічної, інформація – переважно з комунікативної. Інформація є лише передумовою для знання. Це сукупність сигналів, впливів чи відомостей, які будь-яка система чи об'єкт сприймає ззовні (вхідна інформація) або зберігає в собі (внутрішня інформація). Така інформація є знанням лише після її інтерпретації, тобто коли споживач інформації ототожнює знаки чи символи з їх значенням. Тому знання – це гносеологічна інформація.

Нині спостерігається тенденція суттєвого збільшення обсягів знань, необхідних фахівцю, хоча термін його професійної підготовки залишається незмінним, а в деяких випадках навіть менший. Розв'язання означеної суперечності вбачають у підвищенні ефективності організації навчального процесу в професійних навчальних закладах, спрямованості його на розвиток тих особистісних і професійних якостей майбутнього фахівця, що сприяють його творчій, самостійній діяльності, успішній адаптації до нових соціально-економічних реалій.

Ураховуючи динамічність знань і рівень їх релевантності, сучасна стратегічна низка реформ формує принципово нову систему освіти, що може забезпечити людині реальну можливість одержувати, поповнювати й оновлювати свої знання впродовж усього активного життя. Цю систему називають неперервною освітою. Вона переслідує подвійну мету: постійне підвищення професійної компетентності фахівця;

задоволення власних потреб людини в одержанні різноманітних знань.

Згідно з означенням Міжнародного департаменту стандартів для навчання, досягнення та освіти (International Board of Standards for Training, Performance and Instruction), поняття компетентності визначається як спроможність кваліфіковано провадити діяльність, виконувати завдання або роботу. В змісті поняття «компетентність» міститься набір знань, умінь, навичок і відношень, що дають можливість особистості ефективно діяти або виконувати певні функції, спрямовані на досягнення певних стандартів у професійній галузі або певній діяльності. Для того, щоб полегшити процес оцінювання компетентностей, департамент пропонує виділити з цього поняття такі індикатори, як набуті знання, вміння, навички та навчальні досягнення.

Компетентність – це готовність на професійному рівні виконувати свої посадові й фахові обов'язки відповідно до сучасних теоретичних надбань і кращого досвіду, наближення до світових вимог і стандартів. Компетентність є поєднанням такого рівня науки і практики у діяльності конкретної людини, який дає змогу постійно забезпечувати високий кінцевий результат з мінімальними витратами нервової, фізичної енергії людей, досягати ефективно організації особистої і колективної праці, є результатом ґрунтовної базової підготовки, творчої діяльності та неперервного підвищення світоглядного, професійного й загальнокультурного рівня в різноманітних формах.

Перехід сучасного суспільства до постіндустріального етапу розвитку трансформує його в інформаційне, метою якого є обмін інформацією та мудрістю поколінь для забезпечення розвитку як окремої особистості, так і людської спільноти загалом. Тому одним із основних завдань, які стоять нині перед системою освіти, є формування основ інформаційної компетентності майбутнього фахівця, що визнається провідним чинником освітньої політики інформаційного суспільства.

Використовуючи інформаційно-комунікаційні технології та інтегруючи їх у навчальний процес, можна більш ефективно вирішувати цілу низку дидактичних завдань на заняттях з іноземної мови: 1) формувати вміння читати, безпосередньо використовуючи автентичні матеріали різного ступеня складності; 2) удосконалити вміння аудіювання на основі автентичних звукових текстів з мережі INTERNET і на змінних носіях інформації; 3) удосконалити вміння монологічного та діалогічного мовлення на основі проблемного обговорення матеріалів із мережі INTERNET; 4) удосконалити вміння писемного мовлення, індивідуально та письмово готуючи відповіді партнерам, беручи участь у підготовці рефератів, написанні творів, есе тощо; 5) поповнювати свій активний і пасивний словниковий запас лексикою сучасної іноземної мови, що відображає певний етап розвитку культури нації, соціального та політичного устроїв суспільства; 6) знайомитися з країнознавчим матеріалом, що включає етикет, особливості мовленнєвої поведінки різних народів в умовах спілкування, особливості культури, традицій країни, що її мова вивчається; 7) формувати мотивацію іншомовної діяльності студентів на основі систематичного використання сучасних автентичних матеріалів.

Виходячи з вимог галузевого стандарту, можна констатувати, що в ньому широко представлені всі складові професійно-комунікативної компетентності майбутніх учителів іноземної мови: лінгвістична, соціокультурна, соціально-психологічна. Отже, необхідність формування досліджуваної компетентності закріплена галузевим стандартом у вигляді вимог до майбутніх учителів іноземної мови, причому важлива роль в цьому процесі

відводиться практичному курсу основної іноземної мови.

Телекомунікаційні технології відкрили абсолютно нові можливості для студентів і викладачів. Спостереження фахівців показали, що робота в комп'ютерних мережах активізує потребу студентів бути членами соціальної спільноти. Наголошується поліпшення грамотності й розвиток мови людей через телекомунікаційне спілкування, підвищення їхнього інтересу до навчання і, як наслідок, загальне зростання успішності.

Використання засобів мультимедіа в навчанні реалізує декілька основних методів педагогічної діяльності, котрі традиційно поділяються на активні й пасивні у взаємодії студента з комп'ютером. Пасивні мультимедійні педагогічні програмні засоби розробляються для управління процесом представлення інформації (лекції, презентації, практикуми), активні, – це інтерактивні засоби мультимедіа, що припускають активну роль студента, який самостійно вибирає підрозділи в межах деякої теми, визначаючи послідовність їх вивчення.

Важливою властивістю засобів мультимедіа є інтерактивність, що надає користувачеві можливість зворотного зв'язку. Наочність, яку забезпечують засоби мультимедіа, дозволяє говорити про новий потужний інструмент пізнання – когнітивну комп'ютерну графіку, котра не лише представляє знання у вигляді образів-картинок і тексту, а й також дозволяє візуалізувати ті знання, для яких ще не знайдені текстові описи або які вимагають вищих ступенів абстракції. В своєму найвищому прояві мультимедіа переростає в системи віртуальної реальності. Це комп'ютерні системи, що здійснюють вплив не лише на зоровий та слуховий аналізатори, а й на такі органи відчуття, як дотик, нюх, вестибулярний апарат тощо. В ідеалі віртуальна реальність дозволяє створити ситуації, реальність або уявність яких людина не в змозі визначити.

Дослідженнями доведено, що застосування засобів мультимедіа і комп'ютерних мереж скорочує час навчання майже втричі, а рівень запам'ятовування навчального матеріалу через одночасне використання зображень, звуку, тексту зростає на 30-40%.

Серед професійних компетенцій, якими має володіти майбутній учитель іноземної мови, соціокультурна компетенція займає пріоритетне положення. Занурення в електронний простір – дуже ефективний засіб розвитку соціокультурної компетенції студентів. Таким електронним простором є автентичне комп'ютерно-орієнтоване інтерактивне мовне середовище й потужний інструмент придбання знань INTERNET. Лише в INTERNET студент, який не має можливості побувати в країні, мова якої вивчається, може зробити це віртуально. Значні комунікаційні можливості глобальної мережі INTERNET дають повну свободу спілкування з реальними носіями мови.

Веб-технології дозволяють найбільшою мірою зреалізувати дидактичний принцип наочності за рахунок широкого використання засобів мультимедійної статичної й анімованої графіки, відео й звуку, інтегрованого використання різних сервісів INTERNET (електронна пошта, FTP-сервіс, відеоконференції, навчальні чати, блоги, Вікі-Вікі) з єдиним Веб-інтерфейсом.

Відповідно до мети нашого дослідження, соціального замовлення держави і суспільства, вираженого в галузевому стандарті, на основі системного, культурологічного і особистісно-діяльнісного підходів нами розроблена структурно-функціональна модель формування професійно-комунікативних знань майбутніх учителів іноземної мови засобами мультимедіа (рис. 1).

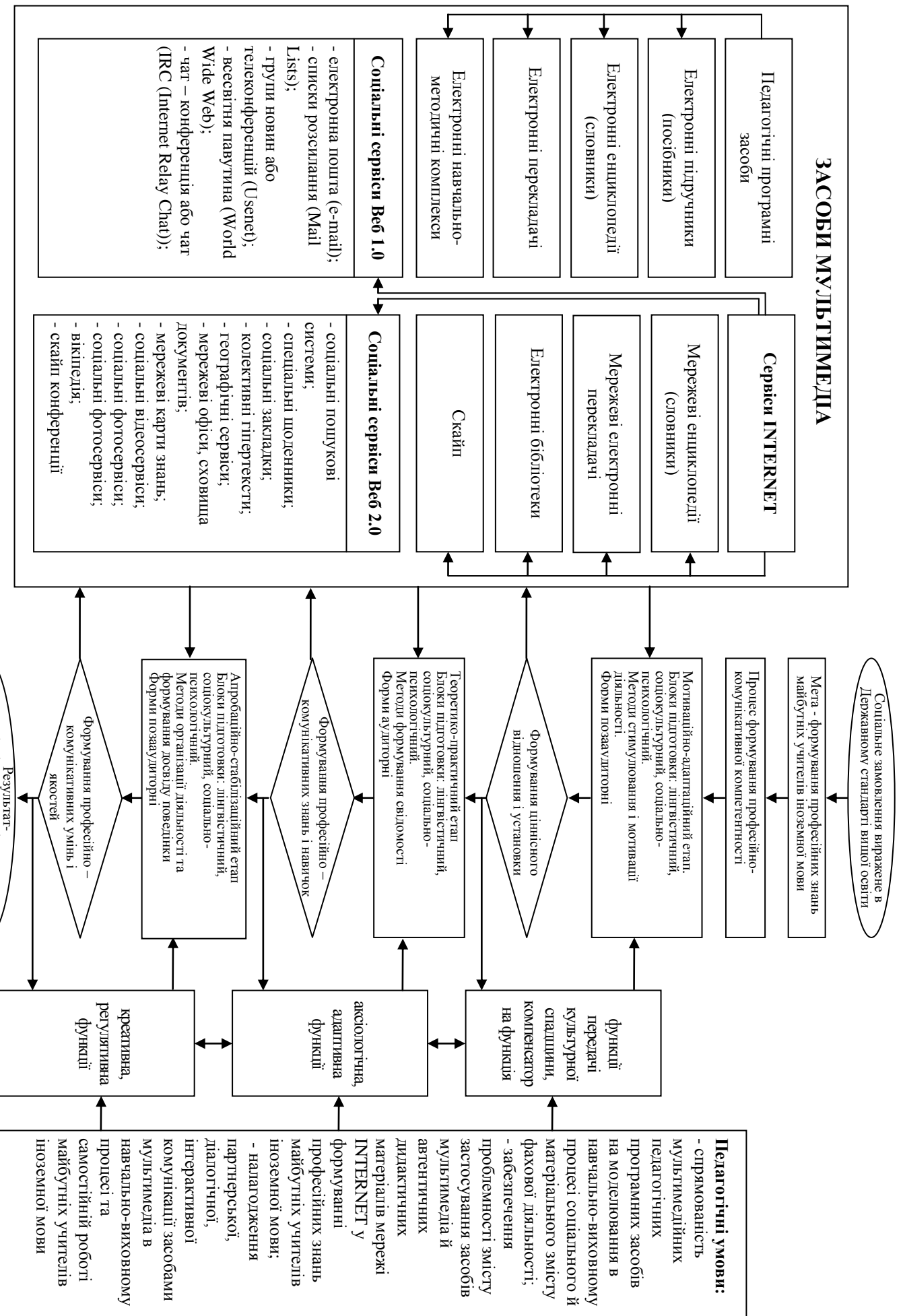

Рис. 1. Структурно-функціональна модель формування професійних знань майбутніх учителів іноземної мови засобами мультимедіа

Мета професійної підготовки полягає у формуванні професійно-комунікативних знань майбутніх учителів іноземної мови засобами мультимедіа як віддзеркалення лінгвістичних, соціокультурних, соціально-психологічних знань шляхом розв'язання теоретичних і методичних проблем навчання іноземної мови.

Відповідно процес підготовки майбутніх учителів іноземної мови до професійної діяльності має передбачати змістовну, операційну й особистісну підготовку до професійного спілкування. Формування професійних знань майбутніх учителів іноземної мови із застосуванням засобів мультимедіа здійснюється під впливом всієї системи зв'язків навчально-виховного процесу як цілого.

Загалом модель формування професійних знань забезпечує професійно-комунікативну освіту майбутніх учителів іноземної мови через розкриття діяльнісної природи знань, що викладаються, використання суб'єктного досвіду, професійно-особистісних якостей і засвоєння лінгвістичних, соціокультурних, соціально-психологічних знань та вмінь, що забезпечують успішне здійснення професійної діяльності. Структурно-функціональна модель формування професійних знань майбутніх учителів іноземної мови містить і критерійно-рівневий компонент. Кожний рівень включає специфічне навантаження, яке визначається на основі показників визначених нами критеріїв.

У другому розділі – **«Педагогічні умови ефективного використання засобів мультимедіа для формування професійних знань майбутніх учителів іноземної мови»** – проаналізовано застосування засобів мультимедіа у підготовці студентів педагогічних ВНЗ, сформульовано педагогічні умови ефективного використання мультимедіа для формування професійних знань майбутніх учителів іноземної мови.

Одним із завдань нашого дослідження було визначення педагогічних умов, необхідних і достатніх для реалізації розробленої моделі формування професійних знань майбутніх учителів іноземної мови засобами мультимедіа.

Для визначення педагогічних умов нами були окреслені такі шляхи: обґрунтування соціального замовлення вищій школі в аспекті досліджуваної проблеми; виявлення специфіки формування професійно-комунікативної компетентності в системі вищої педагогічної освіти; використання можливостей культурологічного і особистісно-діяльнісного підходів; необхідність реалізації моделі формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх учителів іноземної мови засобами мультимедіа.

Виходячи з вищевикладеного, ми вважаємо, що формування професійних знань майбутніх учителів іноземної мови засобами мультимедіа, як і в цілому формування професійно-комунікативної компетентності проходитиме ефективно за певних педагогічних умов. На основі культурологічного і особистісно-діяльнісного підходів виявлений комплекс педагогічних умов ефективного формування професійних знань майбутніх учителів іноземної мови засобами мультимедіа в системі вищої педагогічної освіти: спрямованість мультимедійних педагогічних програмних засобів на моделювання в навчально-виховному процесі соціального й матеріального змісту фахової діяльності; забезпечення проблемності змісту застосування засобів мультимедіа й автентичних дидактичних матеріалів мережі INTERNET у формуванні професійних знань майбутніх учителів іноземної мови; налагодження партнерської, діалогічної, інтерактивної комунікації засобами мультимедіа в навчально-виховному процесі та самостійній роботі майбутніх учителів іноземної мови.

Реалізація ідей особистісно орієнтованого навчання досягається за рахунок технологічних моментів навчання, результативною якістю яких є суб'єктна активність студентів. Відповідно до теорії діяльнісного засвоєння знань (О.М. Леонтьєв) в навчальному процесі забезпечується перенесення акцентів з «того, що ти знаєш», на те, «які знання ти вмієш застосувати в різних ситуаціях». Основною метою професійної освіти виступає формування в процесі навчання такої структури особистості студента, яка б забезпечила йому успішну діяльність в професійній сфері.

Нині багато говорять про використання автентичних матеріалів в іншомовній підготовці студентів, у тому числі й майбутніх учителів іноземної мови: автентичних текстах, завданнях, автентичному звучанні, автентичних підручниках. Authentic materials – автентичні матеріали (газетні статті, брошури, авіа- і залізничні квитки, листи, реклама, програми новин, радіо і телебачення, оголошення, Веб-сторінки INTERNET тощо) – це матеріали, які використовуються в реальному житті тих країн, де говорять на тій або іншій іноземній мові, а не спеціально створені матеріали для навчання цій мові. Authentic tasks – реальні завдання, які передбачають реагування на усні або письмові матеріали так само, як це відбувається в природних ситуаціях спілкування. Наприклад, прочитати рекламні оголошення щодо працевлаштування не для того, щоб переказати їх зміст, а для того, щоб вибрати відповідне для себе місце роботи, написати резюме і підготуватися до співбесіди.

У процесі підготовки майбутніх учителів іноземної мови необхідно створити умови для опанування студентами вміннями пошуку, обробки і застосування інформації як форми функціонування знань у вигляді тексту, що є фундаментом, на основі якого будується іншомовне навчання.

Під педагогічними умовами ефективного формування професійних знань майбутніх учителів іноземної мови розуміється комплекс взаємодіючих заходів навчально-виховного процесу, спрямованих на формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх учителів іноземної мови і таких, що забезпечують перехід на вищий рівень її сформованості.

Для визначення комплексу педагогічних умов було використано можливості культурологічного і особистісно-діяльнісного підходів, що дозволяють розглянути майбутнього вчителя іноземної мови як суб'єкта культури в умовах наявної соціокультурної ситуації, що визначає специфіку його «мовленнєвої» особистості; як суб'єкта діяльності, тобто професійної комунікації, що забезпечує діалог культур (В.С. Біблер).

Дослідження переконує, що ресурси INTERNET у навчальному процесі можна використовувати для: включення автентичних матеріалів мережі (текстових, звукових) у зміст заняття, тобто інтегрувати їх у програму навчання; самостійного пошуку інформації студентами в межах роботи над проектом; самостійної підготовки до складання кваліфікаційного іспиту екстерном; систематичного вивчення певного курсу дистанційно під керівництвом викладача.

У дисертації визначено основні мотиви використання INTERNET студентами: здобуття навчальної інформації з декількох тем; доступ до навчальної інформації, не відображеної в традиційних джерелах; постійне оновлення даних, що надаються, можливість віртуальних подорожей музеями, бібліотеками, містами, іншими країнами; участь у глобальних студентських мережевих проектах та інтерактивний режим

спілкування зі своїми ровесниками – носіями іноземної мови, що вивчається.

Показано, що INTERNET можна використовувати і в процесі організації занять, і в процесі підвищення мотивації студентів до навчання, і для професійного розвитку педагогів. Робота студентів в аудиторії з використанням ресурсів INTERNET може бути організована таким чином: фронтально (віртуальні подорожі, глобальний мережевий проект); індивідуально (пошук, відбір і аналіз навчальної інформації); у групах (виконання загального навчального проекту); робота в малих групах поза аудиторією.

Наші дослідження переконують також, що за педагогічних умов правильної організації самостійної роботи студентів майбутні вчителі мають можливість закріпити професійні знання й уміння, одержані на лекційно-практично-лабораторних заняттях, набуті практичного досвіду, сформувати навички самостійних дій, пошуку індивідуального педагогічного стилю. Це сприяє подальшому розвитку їхнього творчого потенціалу, допомагає молодим людям “відкрити себе”, усвідомити власні людські та професійно-креативні здібності, безперервно підвищувати свій фаховий рівень.

У процесі дослідження встановлено, що важливою формою самоосвіти є проектна діяльність або метод телекомунікаційних проектів. Метод проектів – це спосіб досягнення дидактичної мети через детальну розробку проблеми. Проектна діяльність найбільш ефективна, якщо її вдається пов’язати з програмним матеріалом, значно розширюючи і поглиблюючи знання студентів у процесі роботи над проектом. В основі проекту лежить будь-яка проблема, методи дослідницького пошуку для її розв’язання, самостійної діяльності студента. Особливий інтерес становлять міжнародні телекомунікаційні проекти. Це пізнавальна творча діяльність студентів – партнерів, організована на основі телекомунікацій і така, що має загальну проблему, мету, узгоджені методи, способи діяльності, спрямовані на досягнення загального результату спільної діяльності. Застосування телекомунікацій розглядається з точки зору проектної діяльності, заснованої на пошукових, дослідницьких методах, що дозволяє студентів максимально реалізувати свої дослідницькі здібності й амбіції.

У третьому розділі – **«Дослідно-експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх учителів іноземної мови»** – представлено основи організації та методики проведення педагогічного експерименту; здійснено перевірку педагогічних умов щодо ефективності формування професійних знань майбутніх учителів іноземної мови.

У нашому дослідженні професійно-комунікативна компетентність майбутніх учителів іноземної мови розуміється як інтеграційна особистісна характеристика, що включає професійно-комунікативні знання, уміння, якості і відображає лінгвістичну, соціокультурну та соціально-психологічну компетентність. Отже, критеріями професійно-комунікативної компетентності можуть виступати її складові, а саме змістовний, операційний і особистісний компонент, кожний з яких представлено в лінгвістичному, соціокультурному і соціально-психологічному аспектах.

Результати володіння технологією пошуку, обробки і застосування соціокультурної інформації оцінюються за шкалою: «володіє», «частково володіє», «не володіє». Володіння технікою спілкування ми перевіряли за допомогою методики М. Снайдера (самоконтроль в спілкуванні).

У результаті дослідження на констатувальному етапі було з’ясовано, що рівень володіння технікою спілкування найнижчий зі всіх професійно-комунікативних умінь (в

середньому – у 73,5% студентів). Соціокультурні вміння сформовані на 22%, більш високий рівень сформованості лінгвістичних умінь, хоча теж відповідає низьким позиціям (44,5% студентів знаходяться на низькому рівні).

Необхідно відзначити, що на констатувальному етапі дослідно-експериментальної роботи ні в контрольній (КГ), ні в експериментальних (ЕГ) групах нами не виявлені студенти, які мають високий рівень сформованості професійно-комунікативної компетентності. Кількість студентів, які мають середній рівень сформованості професійно-комунікативної компетентності, склала: у КГ – 33,0%, в ЕГ-1 – 26,4%, в ЕГ-2 – 32,2%, в ЕГ-3 – 28,7%. Кількість студентів, які мають низький рівень сформованості професійно-комунікативної компетентності складають: у КГ – 67%, в ЕГ-1 – 71,0%, в ЕГ-2 – 68,1%, в ЕГ-3 – 73,6%. Результати констатувального етапу свідчать про невисокий рівень сформованості професійних знань учителів, що доводить необхідність розробки і впровадження в систему професійно-комунікативної підготовки майбутніх учителів іноземної мови моделі формування цієї компетентності та педагогічних умов її ефективного функціонування.

Для визначення ефективності реалізації моделі формування професійних знань майбутніх учителів іноземної мови засобами мультимедіа і виявлення динаміки рівня сформованості цієї компетентності в процесі формувального етапу було проведено проміжний і контрольний зрізи.

Порівняльний аналіз даних нульового, проміжного і контрольного зрізів дозволяє зробити висновок, що в результаті проведеної дослідно-експериментальної роботи щодо формування професійних знань майбутніх учителів іноземної мови в межах лінгвістичної, соціокультурної, соціально-психологічної підготовки у педагогічному ВНЗ кількість студентів, які мають низький рівень, знизився в ЕГ-1 – на 70,3%, в ЕГ-2 – на 79,7%, в ЕГ-3 – на 86,4%, в КГ – на 19,8%. Кількість осіб, що знаходяться на середньому рівні, збільшилася в ЕГ-1 – на 38,3%, в ЕГ-2 – на 50,4%, в ЕГ-3 – на 21,8%, в КГ – на 29,5%. Найбільша кількість студентів з високим рівнем сформованості професійно-комунікативної компетентності за всіма показниками зафіксована в ЕГ-3 – 17 осіб, їх загальна кількість підвищилася в цій групі на 53,1%, в ЕГ-2 – на 36,3%, в ЕГ-1 – на 31,7%, в КГ – на 5,4%.

У контрольній групі, де цілеспрямована робота щодо формування професійних знань не проводилася і навчально-виховний процес здійснювався на основі традиційного підходу, цей показник суттєво не змінився.

На підставі порівняльного аналізу трьох зрізів з кожного критерію і загалом рівня сформованості професійних знань майбутніх учителів іноземної мови можна зробити висновок про позитивні результати й ефективність експериментального дослідження.

Наявність істотних відмінностей рівня сформованості професійних знань майбутніх учителів іноземної мови досліджуваних груп визначалася за допомогою критерію згоди χ^2 . Одержані значення порівнювалися з табличними: якщо значення χ^2 в процесі порівняння пари груп менше табличного, то приймається нульова гіпотеза про те, що розподіл студентів щодо вихідного рівня в кожній групі неістотний; якщо одержане значення більше табличного, то приймається альтернативна гіпотеза про суттєву відмінність розподілу студентів, що пояснюється створеними педагогічними умовами.

Результати, представлені в табл. 1, говорять про те, що в ЕГ-1, ЕГ-2 і ЕГ-3 в порівнянні з КГ спостережуване значення χ^2 вище, ніж табличне для рівня значущості

0,05, отже, нами приймається альтернативна гіпотеза. В процесі цього відзначимо, що розбіжність набутого значення χ^2 з табличним в ЕГ-1 і ЕГ-2 є мало переконливою, тоді як в ЕГ-3, де перевірявся весь комплекс педагогічних умов, експериментальне значення χ^2 в порівнянні з табличним виросло в 2,77 раз. Ця відмінність є суттєвою і не може бути пояснена випадковими причинами.

Таблиця 1

Попарне порівняння результатів контрольних і експериментальних груп за допомогою критерію згоди χ^2

Групи, що порівнюються	Значення χ^2	
	Експериментальне χ^2	Табличне χ^2 для рівня значущості 0,05
КГ і ЕГ-1	9,59	5,99
КГ і ЕГ-2	14,14	
КГ і ЕГ-3	21,62	
ЕГ-1 і ЕГ-2	1,29	
ЕГ-1 і ЕГ-3	4,04	
ЕГ-2 і ЕГ-3	2,26	

Отже, в процесі педагогічного експерименту нами встановлено, що впровадження комплексу педагогічних умов, визначених нами на основі культурологічного і особистісно діяльнісного підходів, є суттєвим для формування професійних знань майбутніх учителів іноземної мови засобами мультимедіа.

Спираючись на результати дослідження, можна констатувати:

1. З метою підтвердження гіпотези дослідження в процесі формувального етапу дослідно-експериментальної роботи були проведені проміжний і контрольний зрізи, що дозволяють визначити динаміку рівня сформованості професійних знань майбутніх учителів іноземної мови і виявити ефективність реалізації моделі її формування зазначених педагогічних умов.

2. Порівняльний аналіз нульового, проміжного і контрольного зрізів показав, що в експериментальній групі, де реалізовувалася модель формування професійних знань майбутніх учителів іноземної мови засобами мультимедіа із застосуванням визначених педагогічних умов, студенти в більшості своїй досягли бажаного рівня володіння професійних знань в порівнянні зі студентами інших дослідних груп.

3. Об'єктивність і достовірність одержаних результатів доведена нами за допомогою методів математичної статистики, що в цілому підтверджує правильність висунутої гіпотези дослідження.

Таким чином, проведений усебічний і комплексний аналіз результатів дослідження дає підстави стверджувати, що запропоновані педагогічні умови ефективного формування професійних знань майбутніх учителів іноземної мови засобами мультимедіа, а також зміст і методика проведення навчання майбутніх учителів іноземної мови засобами мультимедіа є своєчасними, інноваційними та доцільними і такими, що їх можна впроваджувати в навчально-виховний процес педагогічних ВНЗ.

Отже, мета досягнута, завдання виконані, гіпотеза підтверджена.

Результати дисертаційного дослідження дозволили сформулювати такі **ВИСНОВКИ**:

1. Аналіз психологічної, педагогічної та методичної літератури з проблеми дослідження дав підстави стверджувати, що одним із ефективних методів фахової підготовки майбутніх учителів іноземної мови є навчання із застосуванням засобів мультимедіа й INTERNET. Вони є дієвими засобами в педагогічній системі інтенсивного навчання іноземної мови, властиві будь-якій дидактичній системі, вони забезпечують гнучкість та інтеграцію різних типів мультимедійної навчальної інформації. Включаючись у навчально-виховний процес, де використовуються засоби мультимедіа (мережеві технології, електронні підручники (посібники), комплекси, мультимедійні педагогічні програмні засоби), майбутній учитель іноземної мови стає суб'єктом комунікативного спілкування з викладачем, іншими суб'єктами телекомунікацій, що сприяє розвитку його самостійності та творчості в навчанні.

2. У процесі дослідження було обґрунтовано та розроблено модель формування професійних знань майбутніх учителів іноземної мови засобами мультимедіа, особливість якої полягає у формуванні професійних знань як віддзеркалення лінгвістичних, соціокультурних, соціально-психологічних знань шляхом розв'язання теоретичних і методичних проблем навчання іноземній мові. Структурно-функціональна модель формування професійних знань майбутніх учителів іноземної мови містить і критерійно-рівневий компонент. Кожен рівень його включає специфічне навантаження, що визначається на основі показників виділених нами критеріїв. Особливістю цієї моделі є наявність трьох взаємозв'язаних етапів: мотиваційно-адаптаційного, теоретично-практичного, апробуючо-стабілізуючого, кожний з яких передбачає лінгвістичний, соціокультурний і соціально-психологічний блоки підготовки. Перехід від одного етапу до іншого здійснюється за рахунок виділення і реалізації провідних функцій процесу формування досліджуваної компетентності: аксіологічної, адаптивної (мотиваційно-адаптаційний етап); функції передачі культурної спадщини, компенсаторної (теоретично-практичний етап); креативної, регулятивної (апробуючо-стабілізуючий етап).

3. Обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови формування професійних знань майбутніх учителів іноземної мови засобами мультимедіа. Розроблено критерії оцінювання рівня професійних знань майбутніх учителів іноземної мови. У процесі дослідно-експериментальної роботи встановлено, що реалізація моделі формування професійних знань майбутніх учителів іноземної мови засобами мультимедіа в процесі впровадження лише окремих педагогічних умов є явно недостатньою для досягнення значних результатів. І лише впровадження комплексу всіх педагогічних умов, виявлених нами на основі культурологічного й особистісно діяльнісного підходів, є достатнім. Порівняльний аналіз нульового, проміжного і контрольного зрізів показав, що в експериментальній групі, де реалізовувалася модель формування професійних знань майбутніх учителів іноземної мови засобами мультимедіа із застосуванням створеного комплексу виявлених педагогічних умов, студенти в більшості своїй досягли бажаного рівня володіння професійними знаннями в порівнянні зі студентами інших дослідних груп.

4. Розроблено й експериментально перевірено методичні рекомендації щодо формування професійних знань майбутніх учителів іноземної мови засобами мультимедіа. В основу розробленої методики впроваджено положення особистісно

орієнтованого навчання й інтерактивні технології. Методика базується на усвідомленні майбутніми учителями іноземної мови себе як майбутніх професіоналів і активізації на цьому підґрунті механізмів самостійної роботи студентів та самоконтролю ними результатів навчання. В рамках цієї методики засоби мультимедіа виступають способом презентування навчальних, довідкових матеріалів, індивідуалізації і диференціації навчання, автоматизації контролювання ефективності навчального процесу. Педагогічні програмні засоби виступають як навчально-інформаційна система, що створена з блоків, які реалізують головні етапи навчання використовуючи структуровану навчальну інформацію та відповідні завдання і вправи з метою її усвідомлення й закріплення.

У процесі дисертаційного дослідження, що довело на практиці ефективність застосування засобів мультимедіа, намітилися перспективи подальших досліджень: організація телекомунікаційної проектної діяльності студентів з представниками зарубіжних ВНЗ; створення мультимедійних курсів з вивчення різних аспектів іноземної мови; реалізація інформаційно-комунікаційних методів продуктивного навчання студентів, у яких склалися конфліктні стосунки з традиційними формами навчання.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в провідних наукових виданнях з переліку ВАК України:

1. **Ваховська О. В.** Технологія самостійного вивчення іноземних мов з використанням комп'ютера / О. В. Ваховська // Педагогіка і психологія професійної освіти : науково-методичний журнал. – Вип. 5. – Львів : Поліграф. центр «Львівська політехніка», 2004. – С. 57-65.

2. **Ваховська О. В.** Впровадження комп'ютерних технологій у навчальний процес підготовки вчителя іноземної мови / О. В. Ваховська // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. – Вип. 4. – Київ-Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2004. – С. 349-353.

3. **Ваховська О. В.** Нові інформаційні технології як засіб формування особистості сучасного вчителя / О. В. Ваховська // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. – Серія: Педагогіка і психологія : зб. наук. пр. – Вип. 10. – Вінниця: ТД «Едельвейс и К», 2004. – С. 6-10.

4. **Шестопап О. В.** Індивідуалізація самостійної роботи майбутніх учителів англійської мови засобами мультимедіа / О. В. Шестопап // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. – Вип. 17. – Київ-Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2008. – С. 464-469.

5. **Шестопап О. В.** Застосування інформаційно-телекомунікаційних технологій у вивченні англійської мови. Основні види педагогічних програмних засобів / О. В. Шестопап // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. – Вип. 22. – Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2009. – С. 516-520.

6. **Шестопап О. В.** Проектний метод як інноваційна технологія вивчення іноземної мови / О. В. Шестопап // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. – Серія: Педагогіка і психологія : зб. наук. пр. – Вип. 30. – Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2010. – С. 76-80.

7. **Шестопа́л О. В.** Використання інформаційно-комунікаційних технологій у вивченні іноземних мов / О. В. Шестопа́л // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми ; зб. наук. пр. – Вип. 23. – Київ-Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2010. – С. 527-532.

8. Каде́мія М. Ю. / Використання високотехнологічного інформаційного середовища у вивченні у вивченні іноземних мов/ М. Ю. Каде́мія, **О. В. Шестопа́л** // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. – Серія: Педагогіка і психологія : зб. наук. пр. – Вип. 31. – Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2010. – С. 279-284.

Статті у журналах, збірниках наукових праць і збірників матеріалів конференцій:

9. **Шестопа́л О. В.** Використання інформаційних систем та електронних видань у процесі вивчення іноземної мови у ВНЗ / О. В. Шестопа́л // Вінницький національний технічний університет. ІХ Міжн. науково-практична конф. «Гуманізм та освіта» електронне наукове видання матеріалів конференції 2008 р. [Електронний ресурс]. – Доступ до ресурсу : <http://conf.vstu.edu.ua/humed/2008/5/>.

10. **Шестопа́л О. В.** Тестування з іноземної мови засобами комп'ютерних технологій / О. В. Шестопа́л // Проблеми освіти у Польщі та в Україні в контексті процесів глобалізації та євроінтеграції: зб. матеріалів міжн. науково-практичної конференції. – 22-24 квітня, 2009 р. Київ-Житомир. – К. : КІМ, 2009. – С. 738-745.

Методичні рекомендації:

11. Засоби мультимедіа у формуванні професійних знань майбутніх учителів іноземної мови: методичні рекомендації / Укладач: **О. В. Шестопа́л**. – Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2007. – 95 с.

12. Каде́мія М. Ю. / Контроль навчальних досягнень учнів з іноземної мови : методичні рекомендації щодо організації та здійснення контролю навчальних досягнень учнів з іноземної мови / М. Ю. Каде́мія, **О. В. Ваховська**. – Вінниця : ТОВ «Подільський регіон», 2005. – 55 с.

АНОТАЦІЇ

Шестопа́л О.В. Формування професійних знань майбутніх учителів іноземної мови засобами мультимедіа. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Вінниця, 2011.

Дисертацію присвячено дослідженню проблеми формування професійних знань майбутніх учителів іноземної мови засобами мультимедіа. Обґрунтовано доцільність впровадження в навчальний процес засобів мультимедіа, спрямованих на розвиток фахових компетентностей студентів; розкрито структуру й функції засобів мультимедіа в навчально-виховному процесі педагогічних ВНЗ; визначено психолого-педагогічні тенденції й принципи, що становлять теоретичне ядро цілісної концепції моделювання навчального процесу, заснованого на інтеграції засобів мультимедіа і ресурсів; розроблено модель формування професійних знань майбутніх учителів іноземної мови засобами мультимедіа; обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови ефективного її використання; виявлено оптимальні форми й способи конвергенції мультимедійних засобів навчання та традиційних методів, що формують творчі комунікативні здібності студентів; визначено критерії оцінювання рівня

професійних знань майбутніх учителів іноземної мови; удосконалено методику формування їх фахових знань засобами мультимедіа; обґрунтовано ефективний спосіб формування навичок аудіювання і говоріння англійською мовою за допомогою мультимедійних педагогічних програмних засобів, які інтенсифікують навчально-пізнавальну діяльність студентів.

Ключові слова: засоби мультимедіа; мультимедійні технології; професійні знання майбутніх учителів іноземної мови; мережа INTERNET; автентичні навчальні матеріали; мультимедійні педагогічні програмні засоби.

Шесто́пал О.В. Формирование профессиональных знаний будущих учителей иностранного языка средствами мультимедиа. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Винницкий государственный педагогический университет имени Михаила Коцюбинского, Винница, 2011.

Диссертация посвящена исследованию проблемы формирования профессиональных знаний будущих учителей иностранного языка средствами мультимедиа. Обоснована целесообразность внедрения в учебный процесс средств мультимедиа, направленных на развитие профессиональных компетентностей студентов по иностранным языкам. Раскрыта структура и функции средств мультимедиа в учебно-воспитательном процессе педагогических вузов. Определены психолого-педагогические тенденции и принципы, которые составляют теоретическое ядро целостной концепции моделирования учебного процесса, основанного на интеграции средств мультимедиа и ресурсов. Разработана модель формирования профессиональных знаний будущих учителей иностранного языка средствами мультимедиа. Обоснованы и экспериментально проверены педагогические условия эффективного ее использования. Обнаружены оптимальные формы и способы конвергенции мультимедийных средств обучения и традиционных методов, которые формируют творческие коммуникативные способности студентов. Определены критерии оценивания уровня профессиональных знаний будущих учителей иностранного языка. Усовершенствована методика формирования их профессиональных знаний средствами мультимедиа, обосновано эффективный способ формирования навыков аудирования и общения на английском языке с помощью мультимедийных педагогических программных средств, которые интенсифицируют учебно-познавательную деятельность студентов.

Ключевые слова: средства мультимедиа; мультимедийные технологии; профессиональные знания будущих учителей иностранного языка; сеть INTERNET; аутентичные учебные материалы; мультимедийные педагогические программные средства.

Shestopal O.V. Formation of professional skills for the future teachers of English by means of multimedia facilities. – Manuscript

The dissertation for obtaining a scientific degree of the Candidate of Pedagogical Science in the speciality 13.00.04 – theory and methods of professional education. – Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsyubynsky, Vinnytsia, 2011.

The dissertation is dedicated to the problem analysis of formation of professional skills for the future teachers of English by means of multimedia facilities. We have

substantiated the appropriateness of introduction a multimedia approach to learning, directed at the development of professional competence of students which learn English; we have opened the structure and functions of multimedia facilities in the educational process of pedagogical higher educational institutions; we have determined psychological-pedagogical tendencies and principles which make a theoretical core of the integral conception of educational process modeling, founded on the integration of multimedia technologies and resources, we have developed a model of formation of professional skills for the future teachers of English by means of multimedia facilities; we have substantiated and experimentally examined pedagogical conditions of its efficient use; we have found optimal forms and ways of convergence of multimedia facilities for training and traditional methods, which form students' creative communicative skills; we have determined criteria of level estimation for professional skills for the future teachers of English; we have improved the methodology of formation of their professional skills by means of multimedia; we have grounded an effective way of formation of listening comprehension and speaking English by means of multimedia pedagogical software which intensifies educational-cognitive activity of students.

We have proved that the basis of modern stage of education modernization is a wide usage of informational-communicative technologies – means and methods of training, transfer and introduction of information to students who use computer as a new facility to support the educational process which cardinally changes the system of forms and methods of dynamically developed education. Multimedia and hypermedia technologies are widely implemented in the educational process.

We have specified the peculiarities of principal nonlinear hypertext with the tasks of the educational process. We have determined that in the process of training for professionally-oriented speaking and reading, a hypertext has to be axial and include authentic texts in a foreign language with all peculiar to them linguistic characteristics such as coherence, integrity, continuity, completeness.

In the dissertation we have shown that the main peculiarity of an electronic text, presented in the hypertext environment is a mixed media that stipulates using of all possible means of action for students and provides a qualitative new level of active information perception. The peculiarities of text information perception from the monitor screen caused the necessity to focus a great attention on the physical properties of the electronic text and take into account in the process of creation of pedagogical program facilities optimal conditions for perception of the electronic text that defines its easiness for reading and safety of using.

The analysis certifies that pedagogical conditions of a successful model realization of formation of professional-communicative competence for the future teachers of English by means of multimedia in the system of higher pedagogical education are the following: actualization of vitagen experience of those who study; content structure of professional training for the future teachers of English on the basis of authentic teaching materials which reflect the content of pedagogical activity and cultures which provide a dialogue; inclusion of students into the speech activity, founded on the real communication both in a lecture room of the higher educational institution and in a virtual lecture-room INTERNET with speakers of foreign language.

In the dissertation we have represented that the process of training for the future teachers of English has to be carried out according to new linguistic and culturological requirements; it is necessary to stimulate integration of cultures and innovative technologies for tasks solution which are set before the modern society; in the process of training of the future teachers of English the main role has to be played by informational-communicative technologies; absence of fundamental training for a teacher of English in the field of theory and methodology of using informational-communicative technologies in the educational process does not allow to the particular extend use the possibilities of the most modern technologies with the purpose to improve the effectiveness of education, that is why pedagogical higher institutions have to provide advance training of students – future teachers of English in this field; process of training for the future teachers of English based on using the informational-communicative technologies, contributes to the transformation of students into active subjects of pedagogical process, researchers who can independently and creatively set and solve a wide range of tasks.

We have admitted that the content structure of speech training for the future teachers of English on the basis of authentic materials which reflect the core of foreign language activity, shall provide full formation of professional-communicative competence via a culture dialogue. In the process of such organization of training for the future teachers of foreign language they get valuable, personally significant vitagen experience – experience of the culture dialogue. The wider and more various it is the better professional activity is learned and it is easier to form tolerance, sociability, ability to communicative partnership. Selection of lexical material was determined by linguistic filling of texts that promotes to faster and fuller understanding of texts and effective learning of vocabulary in the context.

Key words: multimedia facilities, multimedia technologies, professional skills of the future teachers of foreign language, network INTERNET, authentic educational materials, multimedia pedagogical program facilities.

Підписано до друку 12.04.2011 р. Формат 60x90/16.
Папір друкарський. Гарнітура Times New Roman.
Друк різнографічний. Ум. друк. арк. 1,0. Ум. Обл. арк.0,9
Наклад 100 прим. Зам. № 2233

Віддруковано з оригінал-макету замовника
ТОВ Фірма «Планер», вул. Визволення, 2.
Тел. 52-08-64, 52-08-65